

- І ТВОРИТИ ДОБРО!

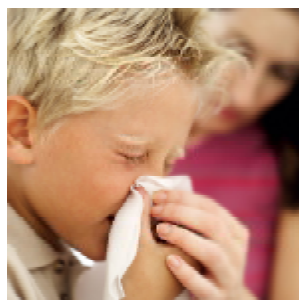
МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ

№ 20 (325)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
20 жовтня 2012 року

Актуально

НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ АКТИВІЗУЮТЬ РОБОТУ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ЗРОСТАННЮ ЗАХВОРЮВАНОСТІ НА ГРИП ТА ГРВІ

Про це йдеться у розпорядженні голови облдержадміністрації «Про лікувальні та протиепідемічні заходи щодо попередження росту захворюваності на грип та гострі респіраторні вірусні інфекції серед населення області на 2012-2013 роки».

Райдержадміністрації, виконком Тернопільської міськради зобов'язано забезпечити відповідний температурний режим в навчально-виховних, лікувально-профілактичних та інших закладах з постійним перебуванням людей, протиепідемічний та дезінфекційний режим в осередках масового скупчення людей (вокзали, ринки, супермаркети, громадський автотранспорт, лікувально-профілактичні заклади та дитячі навчальні заклади тощо).

У лікувально-профілактичних закладах області належить забезпечити невичерпний резерв лікарських препаратів, рентгенологічної плівки, засобів дезінфекції та особистого захисту (індивідуальні захисні маски, респіратори).

Управлінню освіти і науки обласної державної адміністрації доручено забезпечити «С»-вітамінізацію їжі у навчально-виховних закладах області.

(Прес-служба ОДА)

ВІДМІННИКИ НАВЧАННЯ

Наталія ЛИСА, студентка п'ятого курсу стоматологічного факультету

Стор. 7

У НОМЕРІ

Стор. 3

КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

З нагоди Дня українського козацтва та Покрови студенти ТДМУ влаштували «Козацькі забави».

Це свято молодечої звитяги, сили й спритності у нашому університеті відбулося вже втретє.

Стор. 4

МОРФОЛОГІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАУКИ

5-6 жовтня на базі НОК «Червона калина» відбувалася науково-практична конференція «Морфологія на сучасному етапі розвитку науки».

У ній взяли участь 53 делегати з різних вищих навчальних закладів України.

Стор. 5

ТЕРНОПІЛЬСЬКІ КОМБУСТИОЛОГИ ЙДУТЬ У НОГУ ІЗ СУЧАСНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Свій відлік відділення опікової травми та пластичної хірургії Тернопільської лікарні швидкої допомоги розпочало ще 1976 року. Нині тут щорічно проходять лікування майже 500 пацієнтів з усієї області.

Особлива категорія недужих – діти, що постраждали від опіків. Загалом медики надають медичну допомогу пацієнтам з ранами опікової етіології, комбінованими травмами, пошкодженням м'яких тканин, постраждалим від дії холоду, недужим з трофічними виразками. У відділенні проводять консервативне та хірургічне лікування рубцево змінених тканин.

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ГАЗЕТУ

Засновниками газети «Медична академія» є Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського та головне управління охорони здоров'я облдержадміністрації. Виходить двічі на місяць

на дванадцяти сторінках, у двох кольорах. Видання широко висвітлює медичне життя Тернопільщини, пише про проблеми й успіхи лікувальних закладів краю, фельдшерсько-акушерських пунктів, знайомить з новин-

ками в медицині, розповідає про медиків Тернопілля. Не стоїть «Медична академія» й осторонь громадського життя, торкається також проблем національно-патріотичного, релігійного виховання.

На сторінках газети завжди багато цікавої та корисної інформації. Друкує вона й сканворди.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА

«МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ»:
на один місяць – 7 грн 80 коп;
на три місяці – 23 грн 40 коп;
на півроку – 46 грн 80 коп;
на рік – 93 грн 60 коп.

Газету «Медична академія» можна передплатити в будь-якому відділенні зв'язку. Станьте її читачем!

ІНДЕКС 23292

ТЕРНОПІЛЬ МОЖЕ СТАТИ СТУДЕНТСЬКОЮ СТОЛИЦЕЮ

Створення на базі тернопільських вищих навчальних закладів загальноукраїнських центрів медичної, економічної, педагогічної та технічної освіти дає державі можливість використовувати ВНЗ не лише як освітні комплекси, але і як потужні наукові центри, де будуть працювати провідні науковці України, поєднуючи викладацьку та наукову діяльність. Тобто у Тернополі діятиме американська та західноєвропейська модель розвитку науки й освіти, коли найбільші наукові центри розташовані саме на базі вищих навчальних закладів та розв'язують конкретні прикладні проблеми економіки, державного управління тощо.

Статус «українського Оксфорда» дасть шанс підвищити престиж, економічну та інвестиційну привабливість міста. Наразі за підтримки міської влади створено робочу групу, куди увійшли керівники вищих навчальних закладів та органів студентського самоврядування Тернополя, представники громадських організацій «Пласт», «Файне місто», «АЙСЕК», мистецького об'єднання «Коза» та працівники міської ради. У мерії відбулися засідання робочої групи з обговорення проекту «Тер-

Вже за кілька років Тернопіль може перетворитися на справжній студентський центр України. Для цього є всі необхідні передумови – зручне географічне розташування, відсутність шкідливого виробництва та наявність висококваліфікованого викладацько-професорського складу. Адже у нашому місті є чотири галузеві вищі навчальні заклади: державний медичний університет, національний педагогічний, національний економічний та національний технічний університети. За результатами досліджень журналу «Фокус» Тернопіль отримав перше місце в номінації «Вища освіта». Тож місто має всі підстави позиціонувати себе як освітній центр, найбільш зручний для здобуття вищої освіти українськими та іноземними студентами.

нопіль – студентська столиця України».

Учасники обговорили пропозиції, які варто зреалізувати в межах проекту, а також анонсували найближчі заходи, серед яких, зокрема, «Студентська доба». Це – освітньо-розважальний проект, присвячений Дню українського студента. Провели його 16-17 жовтня в Українському домі «Перемога». Протягом святкування обрали найкращу університетську команду з різних видів змагань (інтелектуальні ігри, спортивні ігри, квест, написання та захист проекту).

Крім того, у рамках проекту «Всесвітня спадщина» студенти з допомогою іноземних волонтерів

досліджуватимуть Тернопільську архітектурну спадщину та пропонуватимуть бізнес-ідеї для її збереження.

Йшлося також про можливість створення студентського Інтернет-порталу, будівництво в центральній частині Тернополя студентського містечка (з кафе, мистецьким простором, хостелом й спортивною зоною), проведення освітніх заходів для студентів та викладачів, створення Молодіжного мистецького центру. Однією з родзинок проекту можуть стати щорічні перегони з академічного веслування серед ВНЗ Тернополя, на кшталт тих, які проводяться між студентами Оксфорду та Кембриджу.

Також робоча група запланувала урочисте підписання угоди між вишами Тернополя та міською радою. А це – відновлення роботи «Молодіжної міської ради». Узгодили також якщо встановлять студмістечко, то всі підприємці, які здійснюватимуть діяльність на його території, повинні працювати в одному руслі, з однією концепцією. Проректор ТНЕУ водночас розповів про плани зведення в місті єдиного для усіх мешканців спортивного палацу. Щоправда, наголосив, що на це потрібен не один рік. МГО «Файне місто» планує розробити концепцію щорічного студентського фестивалю, який став би візитівкою міста. «Пласт» погодився опікуватися волонтерською частиною проекту – проводити різноманітні тренінги для студентів із саморозвитку тощо. Також робоча група планує розробити проект своєї штаб-квартири для студентства в одному з парків міста, де студентам тернопільських навчальних закладів і поїсти недорого та смачно можна буде, і в Інтернеті посидіти, і розважитися.

Учасники засідань робочої групи «Тернопіль – студентська столиця України» зійшлися на думці, що нашому обласному центру необхідне студентське містечко.

Робитиметься це, аби зорганізувати відкритий простір для реалізації творчих, спортивних, соціальних і наукових ініціатив студентської молоді. Представники мистецького об'єднання «Коза» запропонували, що містечко повинне містити кафе-бібліотеку, мистецький простір, кінотеатр, аудиторію для зустрічей, літній майданчик зі сценою, зону для зустрічей та відпочинку, хостел, кемпінг, спортивну зону та територію для роботи студентського самоврядування.

Про свою підтримку проекту «Тернопіль – студентська столиця України» заявив ректор ТДМУ імені І.Я. Горбачевського, членкореспондент НАМН України, професор Л.Я. Ковальчук. На думку Леоніда Якимовича, в рамках цього проекту можна організувати різні цікаві заходи, скажімо, спартакиади, і не лише з водних видів спорту. Чому б не облаштувати тенісні корти, де проводити змагання з тенісу, або велотреки чи мототреки за містом з відповідною інфраструктурою. Чи, приміром, гольф-клуби. Чому ні? Полюбляють студенти й різні цікаві конкурси, культурно-мистецькі заходи. Але для того, щоб вони стали всеукраїнськими, потрібна розвинена інфраструктура. Приміром, дешеві, але гідні готельчики, де приїжджі могли б оселитися на якийсь час.

Реалізація проекту сприятиме розвитку міста, освіти та науки, але справа ця, безумовно, потребує постійної уваги й скоординованих зусиль влади та громади.

Оксана БУСЬКА

ОНКОЛОГІЯ

ДЕНЬ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМ НА РАК МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

20 жовтня Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на рак молочної залози проводиться вже усьому поспіль. Встановлений цей день згідно з Указом Президента України 2005 року задля «активізації діяльності із запобігання виникненню та поширенню захворювань на рак молочної залози, привернення уваги суспільства до цієї проблеми».

Щороку в Україні рак молочної залози виявляють у 16 тисяч жінок. І понад 7 тисяч від цієї хвороби помирає. У Тернопільській області щорічно реєструють 250-270 нових випадків раку молочної залози та майже 120 жінок помирає.

Чому, маючи відносно достатньо діагностичної апаратури, не вдається кардинально зменшити смертність і збільшити 5-річне

виживання хворих? Основна причина – це людський фактор, слабка інформованість краян, низька санітарна освіта, все це породжує традиційний страх, паніку, недовіру.

Мета заходів, які проводять цього дня, – привернути увагу суспільства до проблематики раку грудей, покращити знання з цього питання в якнайбільшій кількості жінок, щоб стала можливим діагностика захворювання на початковій стадії та було здійснено належне лікування.

Відомо, що шляхом самообстеження жінки виявляють до 80% пухлин молочної залози. Однак пальпаторний метод обстеження поступається УЗД і мамографії. Цими інструментальними методами можна виявити пухлину розмірами 3-5-10 мм, а пальпаторно лише 1,5-2 см.

Все це має суттєве значення, адже при малих розмірах злоякісної пухлини можливо

здійснити хірургічне лікування із збереженням молочної залози. А це – збережена фігура, повноцінна якість життя тощо. На Заході у 70% жінок виконують органозбережні операції, у нас цей відсоток у межах 10-15%. Людський чинник: упередженість, зневіра в офіційну медицину, самолікування та інше впливають на пізні звернення до онколога. Велика ж пухлина – це боротьба за життя і, на жаль, не завжди успішна.

Ультразвукове обстеження молочної залози (УЗД) рекомендує-

мо жінкам віком до 35 років. Мамографія – це рентгівський метод обстеження. Перше, контрольне мамографічне дослідження, потрібно виконати в 35-40 років, надалі воно братиметься за основу для всіх подальших обстежень, які рекомендують робити 40-49-річним жінкам раз на один-два роки, а після 50-и – щорічно.

Таким чином кожна жінка у віці 18-35 років контролює стан своїх грудей пальпаторно (раз на місяць) і за допомогою УЗД (раз на рік), у віці 35 і більше – пальпаторно, УЗД у поєднанні з мамографією. При такому алгоритмі обстеження можна виявити доклінічну (початкову) стадію раку грудей.

Потрібно пам'ятати, що пік захворюваності на рак грудей припадає на 60-65 років. Якщо серед жінок 25-29 років реєструють 5,4 випадка на 100 тисяч населення, то у віці 35-39 років – уже 37,1 випадка, а в 60-64 роки – 142 (!).

Рожева стрічка – міжнародний символ, який використовують особи та організації, які залучені до руху з інформування суспільства про рак молочної залози. Головна мета ініціативи «Рожева стрічка» – це поширення інформації серед населення про можливості запобігання появі раку грудей, методи виявлення пухлин, способи лікування і реабілітації жінок, хворих на рак молочної залози.

В Україні розпочався спільний проект онкологів та фітнес-тренерів, спрямований на підтримку жінок, які хворі на рак молочної залози або які перенесли мастектомію (операцію з видалення грудей). Мета проекту – донести до жінок тезу, що активні фізичні навантаження на 30% здатні зменшити ризик захворіти на рак і на 45% підвищують шанси вижити після встановлення діагнозу.

Таким чином, якщо проблеми раку молочної залози перейматимуться не лише хворі, але й суспільство – то й позитивні зміни з часом прийдуть, і тоді: рак – не вирок.

Ігор ГАЛАЙЧУК,
завідувач кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини, професор

Редактор **Г. ШИБАЛИНЧУК**
Творчий колектив: **Л. ЛУКАЩУК,**
О. БУСЬКА,
П. БАЛЮХ
Комп'ютерний набір і верстка:
Р. ГУМЕНЮК

Адреса редакції:
46001,
м. Тернопіль,
майдан Волі, 1,
тел. **52-80-09; 43-49-56**
E-mail hazeta.univer@gmail.com

Засновники:
Тернопільський
державний університет
ім. І.Я. Горбачевського,
головне управління охорони
здоров'я облдержадміністрації

Видавець:
Тернопільський
державний медичний
університет
ім. І.Я. Горбачевського
Індекс **23292**

За точність
викладених фактів
відповідає автор.
Редакція не завжди
поділяє позицію
авторів публікацій.

Реєстраційне свідоцтво
ТР № 300 від 19.12.2000
видане
управлінням у справах
преси та інформації
облдержадміністрації

Газета виходить
двічі на місяць
українською мовою.
Обсяг – 2 друк. арк.
Наклад – 2000 прим.
Замовлення № 168

Газету набрано, зверстано,
віддруковано у Терно-
пільському
державному університеті
ім. І.Я. Горбачевського.
46001, м. Тернопіль,
майдан Волі, 1.

ФОТОРЕПОРТАЖ

КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Щоб у майбутньому гідно долати життєві та професійні вершини, треба замолоду взяти за принцип здоровий спосіб життя. А він, зокрема, передбачає й активний відпочинок.

З нагоди Дня українського козацтва та Покрови студенти ТДМУ влаштували «Козацькі забави». Це свято молодечої звитяги, сили й спритності у нашому університеті відбулося вже втретє.

У змаганнях взяли участь три команди. У складі кожної — шість хлопців і дві дівчини. Студенти медичного, фармацевтичного та стоматологічного факультетів змагалися, демонструючи силу і винахідливість, спритність і наполегливість, волю і згуртованість. Перший конкурс називався «Сороканіжка» і суть його полягала ось в чому. Трима-

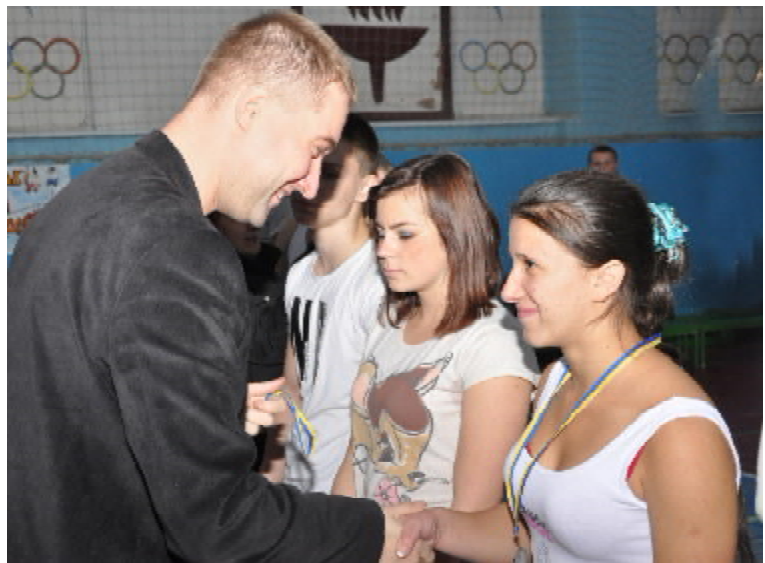
гірю — одна з найулюбленіших вправ наших предків. Щоб перемогти, учасникам «Козацьких забав» слід було впродовж хвилини штовхнути колоду якнайбільшу кількість разів.

Залізи в мішок, подолати в ньому, стрибаючи, певну відстань, повернутися і передати естафету іншому члену команди — такими були умови ще одного конкурсу. Відтак настала черга силачів — учасників змагань з армреслінгу. Де сила — там і спритність. У конкурсі «найспритніший» слід було пройти через обруч, що котиться, максимальну

кількість разів. А в перетягуванні канату — продемонструвати фізичну міць і згуртованість. Приплив адреналіну відчували не лише учасники змагань, а й глядачі, які щосили підтримували улюблену команду. Зняти напругу і тишити емоції допомагали музичні паузи. Зала радо вітала студенток Наталю Довбенко, Зоряну Сабат та Олю Ніколин, які виконали популярні пісні.

Яскраво виступили всі три команди. Журі, яке очолив професор А.А. Гудима, було нелегко визначити переможця. У фіналі і глядачі, і учасники змагань завмерли в очікуванні. Кому дістанеться перемога? І ось — результат. Найбільшу кількість балів, як і торік, здобула команда стоматологічного фа-

ючись один за одного, кожна команда утворювала ланцюжок. Завдання було, рухаючись навприсядки, пройти до позначки (кегли), обійти її та повернутися назад не роз'єднавшись. Хто впорався швидше й без похибок — той і виграв. Наступний конкурс — штовхання пудової гирі. Підняти колоду, тобто

культету. Тож перехідний кубок залишився в стоматологів. А всі учасники, крім яскравих вражень і задоволення від змагань, отримали пам'ятні медалі й грамоти.

Організатори «Козацьких забав» студенти третього курсу Богдан Куліковський, Антон Говда, Роман Тригуб, Андрій Гвоздецький розповіли, що мета змагань — популяризувати здоровий спосіб життя та козацькі традиції серед молоді. І висловили вдячність керівництву університету за підтримку ідеї проведення свята, а також всім учасникам змагань і вболівальникам — за активність і запал. Велика подяка капітанам команд Олександру Мудрику (стоматологічний факультет), Андрію Сеню (фармацевтичний факультет) і Сергію Яремку (медичний факультет), які доклали максимум зусиль, щоб цьогорічні «Козацькі забави» відбулися на «п'ять з плюсом» і всім подарували гарний настрій.

**Оксана БУСЬКА,
Павло БАЛЮХ (фото)**

МОРФОЛОГІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАУКИ

5-6 жовтня на базі НОК «Червона калина» відбулася науково-практична конференція «Морфологія на сучасному етапі розвитку науки». У ній взяли участь 53 делегати з різних вищих навчальних закладів України.

Під час конференції на двох пленарних та двох секційних засіданнях заслухали та обговорили 20 доповідей, які стосувалися та-

Л.Я. Ковальчука учасників форуму тепло привітав декан медичного факультету, професор А.Г. Шульгай. Він побажав учасникам зібрання плідної праці та приємного відпочинку в мальовничому куточку нашого краю, де розташований навчально-оздоровчий комплекс «Червона калина».

З привітанням від морфологів Буковинського державного медичного університету звернувся завідувач кафедри анатомії людини, професор Б.Г. Макар, від Запорізького державного медичного університету — завідувач

цифровими системами виводу зображення високої роздільної здатності з програмним забезпеченням. Прилад дооснащений плазмовим

зація наукових досліджень і впровадження їх у клінічну практику. Завершили виконання планових НДР «Клініко-морфологічні зміни

систем організму при цукровому діабеті та тиреопатіях у віковому аспекті» й «Використання чинників біоорганічної та фізичної природи для корекції регенераторних процесів при термічній травмі» (клініко-морфологічне дослідження). За їх результатами захистили одну докторську і 11 кандидатських дисертаційних робіт. Торік запланували спільну для всіх кафедр інституту науково-дослідну роботу «Морфологічні питання ангіології в нормі і патології».

Секційні засідання були присвячені морфофункціональному стану органів систем організму в нормі та при різних патологічних станах, їх віковим змінам, сучасним методам морфологічних досліджень. Головуючими на них були професори М.А. Волошин, Б.Г. Макар, М.С. Гнатюк, І.Є. Герасимюк. Загалом на зібранні обговорили понад 20 доповідей. Доктор медичних наук, доцент

Зацікавила учасників конференції доповідь асистента кафедри анатомії людини ТДМУ О.Я. Галицької-Хархаліс про компенсаторно-приспосувальні зміни у паренхімі нирок щурів при однобічному порушенні кровотоку.

Не менш цікавими та актуальними були роботи інших учасників конференції. Зокрема, дослідження аспіранта Т.М. Матвей-

З привітальним словом – А.Г. ШУЛЬГАЙ, декан медфакультету ТДМУ, професор

Проведення секційного засідання. (Зліва направо): секретар – ст. викладач З.М. НЕБЕСНА, головуєчі – завідувач кафедри анатомії людини Запорізького медуніверситету, проф. М.А. ВОЛОШИН, завідувач кафедри анатомії людини ТДМУ І.Є. ГЕРАСИМЮК

ких напрямків: морфофункціонального стану органів систем організму в експерименті та клініці, вікових змін тканин та органів, а також сучасних морфологічних методів дослідження тканин та органів в нормі і патології.

Розпочав конференцію директор ННІ морфології, професор К.С. Волков. Він привітав учасників форуму та зазначив, що в нашому медичному університеті щорічно проводять науково-практичні конференції морфологів України. У цьому засіданні беруть участь делегати з різних вищих навчальних закладів, зокрема з Києва, Запоріжжя, Полтави, Сум, Чернівців, Львова, Вінниці.

З вітальним словом від імені ректора ТДМУ імені І.Я. Горбачевського, члена-кореспондента НАМН України, професора

кафедри анатомії людини, професор М.А. Волошин.

Під час пленарного засідання з доповіддю «Сьогодення навчально-наукового інституту морфології ТДМУ імені І.Я. Горбачевського» виступив директор ННІ морфології, завідувач кафедри гістології та ембріології, професор К.С. Волков. Він розповів про матеріально-технічну базу інституту морфології, яка значно покращилася останніми роками, продемонстрував добре оснащені сучасними мікроскопами та відеосистемами навчальні кімнати, музеї кафедр анатомії людини і патологічної анатомії. В лекційній аудиторії встановили нову мультимедійну систему, що значно покращило якість демонстрації презентацій матеріалів. Костянтин Степанович зупинився і на впровадженні нових технологій навчання студентів, принципах практично-зорієнтованого навчання на морфологічних кафедрах, широкому застосуванню комп'ютерних технологій у навчальному процесі та контролі знань студентів. Якісному навчанню студентів сприяє інститутська бібліотека, яка достатньо укомплектована навчальною літературою, читальна зала, оснащена новими сучасними комп'ютерами, що під'єднані до мережі Інтернет.

Доповідач зазначив, що значну увагу в інституті приділяють науковій роботі, яку виконують в обладнаних сучасною апаратурою лабораторних приміщеннях. Електронні мікроскопи обладнані

К.С. ВОЛКОВ, професор ТДМУ

телевізором, що дозволяє демонструвати науковий матеріал, який досліджується, студентам. Відремонтували та модернізували атомно-адсорбційний спектрофотометр, поставили програмне забезпечення. Відпрацювали й методики визначення макро- та мікроелементів у тканинах.

О.А. ГРИГОР'ЄВА, професор (м. Запоріжжя)

У корпусі працює також міжкафедральна клінічна лабораторія, на базі якої студенти навчаються за спеціальностями «клінічна біохімія» та «клініко-лабораторна діагностика».

Одним з пріоритетних напрямків наукової роботи інституту є органі-

Учасники конференції

Запорізького державного медичного університету О.А. Григор'єва висвітлила результати імуногістохімічних досліджень особливостей розподілу рецепторів до лектину зародка пшениці в тимусі новонароджених.

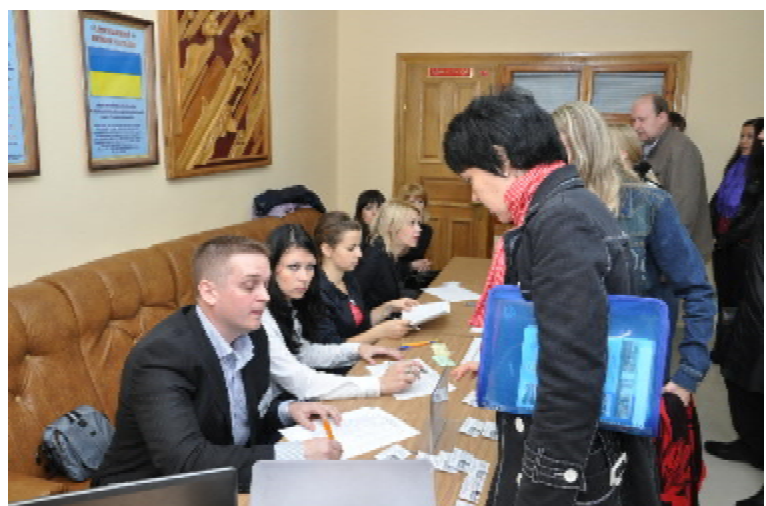
шкодженого сідничного нерва щурів при гіпотиреозі та його медикаментозній корекції.

На другому пленарному засіданні підбили підсумки та ухвалили рішення конференції. Учасники форуму впевнені, що результати представлених наукових досліджень зроблять вагомий внесок у медичну науку, а їх обговорення стане поштовхом до виникнення нових ідей, сприятиме подальшому розвитку морфології.

Після засідань учасників форуму чекала чудова культурна програма. Вони відвідали Марійський духовний центр у Зарваниці, навчальні корпуси та наукові лабораторії Тернопільського державного медичного університету й ННІ морфології.

О.Я. ГАЛИЦЬКА-ХАРХАЛІС, асистент ТДМУ

Оргкомітет під час реєстрації учасників конференції

Костянтин ВОЛКОВ, директор ННІ морфології, професор

ТЕРНОПІЛЬСЬКІ КОМБУСТІОЛОГИ ЙДУТЬ У НОГУ З СУЧАСНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

ЖИТТЯ УКРАЇНЦЯМ РЯТУЄ

КСЕНОДЕРМОІМПЛАНТАТ

— Світ медицини у постійному розвитку. Останніми роками відбулося багато значних позитивних змін й у лікуванні опікових ран завдяки впровадженню нових технологій, — каже в.о. завідувача відділення Ярослав Головатий. — Найбільше тишить те, що ліофілізо-

травм утворюються рани, які поступово загоюються, зазвичай утворюючи рубці. Щоб зарадити цій проблемі, в медичному університеті розробили спеціальні силіконові пластини. Сировину привозять з Німеччини і вже за власною технологією виготовляють пластини з покращеним лікувальним ефектом. Після загоєння ран або зняття операційних швів силіконову пластину встановлюють на певну ділянку шкіри та утримують разом з компресійним одягом на поверхні тіла впродовж 2-3 місяців. Ця, здавалося б, проста процедура забезпечує гальмування розвитку патологічних рубців і контрактур.

Є КОМУ ПЕРЕДАТИ ДОСВІД

Понад 35 років у комбустиології — лікар-ординатор Іван Володимирович Мурований. У відділенні він чи не з часу його відкриття, розпочинав молодим спеціалістом, а згодом впродовж 10 років очолював цей медичний підрозділ. За роки лікарської практики через його руки та серце пройшли тисячі пацієнтів. Найважче, каже, працювати з дітьми, в яких критичні опіки сягають понад 30 відсотків

Володимир БІГУНЯК, професор ТДМУ

вані ксеноімпланти, які ми нині активно застосовуємо, сприяють швидшому одуженню пацієнтів, відтак скорочується термін перебування хворого в стаціонарі, а найголовніше — суттєво знижуються показники летальності від опікових травм. Оригінальна технологія виготовлення ксеношкіри в лабора-

Ярослав ГОЛОВАТИЙ, в.о. завідувача відділення

торії кріовакуумного консервування біологічних субстратів ТДМУ належить доктору медичних наук, професору Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, заслуженому діячу науки і техніки України, лауреату Державної премії в галузі науки і техніки України Володимир Василювичу Бігуняку.

Нині всі лікувальні установи України, серед яких 28 опікових центрів, забезпечують виготовленими в Тернополі замінниками шкіри. Також впровадили та використовують у відділенні й ще один винахід, розроблений в ТДМУ, — силіконові пластини. Після опіків та будь-якої операції чи серйозних

Свій відлік відділення опікової травми та пластичної хірургії Тернопільської лікарні швидкої допомоги розпочало ще 1976 року. Нині тут щорічно проходять лікування майже 500 пацієнтів з усієї області. Особлива категорія недужих — діти, що постраждали від опіків. Загалом медики надають медичну допомогу пацієнтам з ранами опікової етіології, комбінованими травмами, пошкодженням м'яких тканин, постраждалим від дії холоду, недужим з трофічними виразками. У відділенні проводять консервативне та хірургічне лікування рубцево змінених тканин. Лікарський колектив медичного підрозділу — це три лікарі-комбустиологи, анестезіолог. Медсестринський налічує 29 молодших медичних спеціалістів та молодших медичних сестер. На базі відділення створено курс комбустиології медичного університету.

діяти смерті, — ділиться роздумами лікар. — Пригадую хлопця, мешканця одного із сіл області, коли його доправили до нас, мав 70 відсотків шкіри з опіками. Поверхня тіла виглядала, як одна суцільна рана. Три доби перебував в опіковому шоці. Проїшов усі кола опікового пекла — токсикомію, а згодом — септико-токсикомію, стан, який людині надзвичайно важко перетерпіти. Потім був етап, коли закривали уражені опіками ділянки його власною шкірою. Незважаючи на важкі випробування і нестерпний біль, юнак вистояв, а сучасні технології допомогли одужати.

І пацієнтам, і молодому поколінню лікарів допомагає Іван Володимирович. Роки праці, проведені в опіковому відділенні, нічні чергування в хірургічному додали не лише сивини, а й цінного досвіду, яким він охоче ділиться з усіма. Нині його колишні учні досягли власних висот і трудяться в опікових центрах України та країн колишнього Союзу. «Гарна зміна росте, добре, що є кому передавати досвід», — каже лікар.

Роман Волков робить лише перші кроки в комбустиології, проте доволі успішно. Торік закінчив інтернатуру, отримав диплом магістра, освоюючи знання на кафедрі загальної та оперативної хірургії з топографічною анатомією ТДМУ.

— Серед хірургічних спеціальностей найбільше припала до душі комбустиологія, — каже Роман. — Обрав її ще під час навчання в магістратурі. Моя магістерська робота була присвячена темі профілактики та лікування колоїдних та гіпертрофічних післяопікових рубців. Три роки — достатній термін, аби вникнути у суть цього напрямку хірургії. А у відділенні опікової травми та пластичної хірургії, на базі якого працюють науковці курсу комбустиології ТДМУ, є всі можливості вивчити нові методи реконструктивної та пластичної хірургії.

СУЧАСНІ СТАНДАРТИ У ЛІКУВАННІ ОПІКОВИХ ТРАВМ

Власну сторінку у славному доборку комбустиологів краю пише молодий науковець, кандидат медичних наук Андрій Ковальчук. Представник відомої школи професора Володимира Бігуняка — автор технології виготовлення спеціального приладу для лікування опіків великої поверхні — електродерматома з одноразовою стерильною ріжучою головкою.

— Проблема лікування пацієнтів з опіками, особливо у випадках великих за площею глибоких уражень, залишається актуальним питанням сучасної комбустиології, — зазначає Андрій Ковальчук. — Останніми роками у нас хоч і зменшилася загальна кількість пацієнтів, які потребують стаціонарного лікування, проте збільшилася частка обпечених з глибокими ураженнями шкірного покриву.

Важливе місце в комплексі лікувальних заходів, спрямованих на

Андрій КОВАЛЬЧУК, кандидат меднаук, асистент кафедри

стабілізацію стану хворого з глибокими опіками на значній поверхні тіла, належить хірургічному закриттю опікових ран замінниками шкіри з подальшою аутодермопластиком [трансплантацією власної шкіри]. Для закриття глибоких дефектів при опіках застосовують значний арсенал різноманітних методик хірургічної пластики. Проте відомий спектр різнопланових ускладнень і високий рівень летальності при глибоких опіках на великій площі складають незаперечний доказ необхідності подальшого вдосконалення технологій лікування цієї категорії хворих, тим більше, що резерви оптимізації лікувального процесу ще не є вичерпаними.

Базовим пристроєм, що докорінно змінив не лише хірургічну тактику, але й стратегію лікування обпечених хворих, став дерматома. Однак в Україні залишається «відкритим» питання розробки спеціалізованих дерматомів для взяття шкірного субстрату.

Дерматома як спеціальний медичний інструмент використовують, як відомо, задля отримання шкірного трансплантата для пластики опіко-

вого дефекту після опіків III ступеня. З винаходом дерматома з'явилася можливість з успіхом знімати широкі й тонкі шкірні клапти без їх пошкодження, що сприяло загоєнню донорських ран та кращому приживленню клаптя в ділянці рани.

Нині маємо велику кількість різноманітного ріжучого інструментарію для трансплантації шкіри з різними механізмами дії, в кожного з яких свої переваги та недоліки. В опікових центрах країн Євросоюзу широко застосовують зворотно-поступальні дерматоми. Прикладом такого інструменту може бути електродерматома Брауна, конструктивною перевагою якого є можливість взяття тонких аутодермативів шкіри великої площі, товщиною 0,1-0,9 мм.

Хірургічне лікування пацієнтів з тяжкими опіками в більшості випадків полягає у повторних пластичних операціях, загалом це етапні аутодермопластики. Площа шкірної пластики, що становить 500-1500 см², потребує проведення 1-3 операцій аутодермопластик, а при 3000 см² і більше — 5-6 операцій. При цьому глибокі опіки площею понад 15-20 % поверхні тіла супроводжуються дефіцитом донорських ресурсів аутошкіри, що виникає вже після першої операції та обумовлений площею ушкодження, ускладненнями загального і місцевого характеру, високим темпом оперативних втручань. Тому при плануванні оперативного втручання з приводу трансплантації шкіри має велике значення розрахунок ресурсів донорського пластичного матеріалу та профілактика заглиблення донорських ран.

Прискорена регенерація донорських ділянок дозволяє проводити повторне взяття трансплантатів з одних і тих самих ділянок шкіри, що життєво необхідно при гострому дефіциті її ресурсів у важкохворих з глибокими опіками великої площі. Операція аутодермопластики передбачає утворення великих донорських ранових поверхонь, які почасти за площею відповідають розмірам опікових ран, що неминує позначається на загальному стані важкообпечених. Тому взяття тонких та ультратонких аутодермативів шкіри (товщиною 0,05-0,1 мм) створює умови для швидкої та ефективної регенерації донорських ран, що дає можливість проводити повторне зрізання шкірних трансплантатів з одних і тих самих донорських ділянок вже на 6-7 добу після операції у хворих з глибокими дефектами шкіри.

Цілком очевидно, що вибір типу дерматома для вирішення конкретних завдань і мети оперативного втручання визначається можливістю отримання різних за товщиною шкірних аутодермативів. Тож впровадження в клінічну практику нового типу електродерматома з одноразовою ріжучою головкою, за словами Андрія Ковальчука, дає можливість проводити повторні оперативні втручання у пацієнтів з важкими опіками з щонайменшими втратами донорських ресурсів шкіри, до того ж скорочує терміни стаціонарного лікування таких пацієнтів та полегшує перебіг опікової хвороби.

**Лариса ЛУКАЦУК,
Павло БАЛЮХ (фото)**

НАЙКРАЩУ МЕДСЕСТРУ УКРАЇНИ ОБРАЛИ В ТЕРНОПОЛІ

Упродовж трьох днів на Тернопільщині тривав VI Всеукраїнський конкурс фахової майстерності медичних сестер «Ескулап-професіонал», учасниками якого стали представники різних областей.

Участь у конкурсі взяли 22 учасники, які прибули на медсестринські змагання разом з групою підтримки, загалом майже 200 гостей приймало Тернопілля. За давнім українським звичаєм дорогих гостей зустріли запашиним короваєм і квітами, побажаннями успіхів та досягнень учасникам конкурсу.

Тернопільська медична спільнота доклала усіх зусиль, аби перебування колег з інших областей України було щонайкомфортнішим. Під час конкурсних днів усі його учасники здружилися, намагалися підтримувати один одного.

Перший та другий етапи конкурсу відбувалися на базі Чортківського державного медичного

Василь ГЕЦЬКО, заступник голови обласної державної адміністрації

ся з діяльністю лікувальних закладів краю.

Навіть погода у цьому сприяла — золота осінь на Тернопіллі залишила незабутні враження. А від прогулянок вечірнім Тернополем усі були просто у захопленні. Затишне місто над Серетом просто зачарувало наших гостей.

— Наступно й привітно зустріли на Тернопіллі, — ділиться враженнями єдиний чоловік — конкурсант, бакалавр медсестринської справи з Рівного Юрій Антонок. — Ми усі дуже здружилися під час конкурсу, намагалися всіляко підтримувати одне одного, конкуренції між нами не було, навпаки — здорове суперництво. Загалом змагання стали для мене ще однією сходинкою до професійного зростання, подарували безліч приємних емоцій.

Тернопіщину на конкурсі представляла медична сестра з Тербовлянської районної лікарні Ірина Рафальська. До слова, вона посіла шосте місце.

— Мій медсестринський стаж — одинадцять років, — розповіла пані Ірина. — Але готувалася до конкурсу понад два місяці, було нелегко, бо двоє дітей, донечка пішла у перший клас, тож сиділи за підручниками разом.

Перше місце та корона переможниці шостого всеукраїнського конкурсу «Ескулап-професіонал» дісталася Ганні Суп із Дніпродзержинська. Того дня у дівчини було подвійне свято — день народження.

— На перемогу аж ніяк не сподівалася, прагнула не першого місця, а участі, проте старанно готувалася, — зізналася дівчина. — Але доля подарувала мені чудовий шанс відчувати, що знання та праця віншуються успіхом.

На теоретичному етапі конкур-

Михайло БУРТНЯК, начальник головного управління охорони здоров'я ОДА

су — тестуванні — Ганна набрала сто балів із ста можливих. Перше місце дало можливість їй вибрати відпочинковий тур у будь-якому куточку світу, але переможниця мріє ще раз побувати на Тернопіллі.

— Тернопільщина — це моя мала батьківщина, звідси мої бабуся та дідусь. Я закохалася у Тернопіль — незвичайне місто, воно мені так сподобалося, що я б хотіла повернутися сюди ще раз, — поділилася планами переможниця. Щедрі подарунки отримали всі учасники конкурсу — дипломи, парфуми та срібні пікриси, побутову техніку, наукову літературу, передплату на спеціалізоване видання.

— Тішить, що наше медсестринське товариство підтримали колеги з усіх лікарень міста — відвідали конкурсні дні, щиро вболівали та розділили разом з нами приємні хвилини свята, — розповідає заступник головного лікаря з медсестринства Тернопільської університетської лікарні Тетяна

Фото на пам'ять з членами журі

Скарлош. — Такі конкурсні змагання допомагають медичним сестрам утвердитися в професії, розширити професійний кругозір, акумулювати новий досвід, збагатитися духовно, що особливо актуально у нинішній час медичних реформ. Бо ж реформована медицина вимагає висококваліфікованого молодшого медичного спеціаліста. А з розвитком нових технологій, подальшим впровадженням у медичних установах світових медичних стандартів потреба у висококласних фахівцях зростатиме. Отож такі конкурси професійної майстерності сприятимуть цьому.

— Нині у ньому взяли участь медсестри із 14-, 17- і 24-річним досвідом роботи, з ґрунтовним багажем теоретичних знань. Приємно, що люди, які вже відбулися у медсестринській професії, взяли участь у цих нелегких змаганнях. Хоча зауважити, що конкурс професійно зростає, приміром, в комп'ютерному класі всі представники України склали тестові іспити, демонструючи доволі високий рівень підготовки. Непросто було й на етапі практичних навичок, адже їх оцінювали професіонали високого класу — директори медичних коледжів, заступники головних лікарів з медсестринства, медичні сестри з великим практичним досвідом роботи в хірургії, терапії, педіатрії. І всі конкурсанти показали високий клас. Гадаю, цей момент є особливо важливим, до того ж надзвичайно цінним. Адже в період фундаментальних реформ у галузі охорони здоров'я медичних сестер розцінюють як ключовий ресурс стратегії реформування охорони здоров'я.

Тетяна Іванівна зазначила, що у сучасних умовах основною метою ре-

формування та підготовки молодших медичних спеціалістів, бакалаврів, магістрів медсестринства є формування спеціаліста охорони здоров'я XXI століття, який здатний надавати висококваліфіковану допомогу, бути конкурентоспроможним на національному та міжнародному ринках праці. І саме такі професійні змагання й покликані зrealizувати ці завдання.

Особливо приємними назвала Тетяна Чернишенко враження від відвідин Чортківського базового медичного коледжу, який вважають одним з найкращих в Україні.

Конкурс завершився, але яскраві враження ще довго житимуть у уяві кожного з присутніх та учасників. Молоді таланти натхненно працюватимуть й надалі, чекатимуть на нові професійні змагання, на яких зможуть заявити про себе. Незабутні ж миттєвості шостого всеукраїнського конкурсу «Ескулап-професіонал» на Тернопіллі, відтворені у світлинах-спогадах, стануть ще однією славною сторінкою спільної історії медсестринства.

Лариса ЛУКАЩУК

Ганна СУП, переможниця конкурсу «Ескулап-професіонал»

коледжу, а третій — творчий, у Тернопільському драмтеатрі, — розповів голова журі конкурсу, директор Чортківського медколеджу Любомир Білик. — Власне, третій етап було й нелегко оцінювати. Учасники виявилися талановитими не лише у фаховій майстерності, але й у творчості. Серед конкурсантів були неперевершені поетеси, танцівниці, співачки, драматичні актриси. Змагання виявило творчі та професійні таланти й водночас «виконало» набагато важливішу місію — міцно здружило всіх, надавши можливість відчувати, що українці — єдині та повні любові до своєї української культури, української мови, українських традицій.

Для гостей з інших областей організували також культурну, пізнавальну програму — у перерві між змаганнями вони відвідали Марійський духовний центр у Зарваниці, ознайомили-

Директор Центрального методичного кабінету з підготовки молодших спеціалістів МОЗ України Тетяна Чернишенко відзначила високий рівень організації та проведення конкурсу.

— З кожним роком конкурс просто розквітає на очах, розширюючи свої обрії, стає родинним святом, — зазначила Тетяна Іванівна.

Павло ДВОРСЬКИЙ, народний артист України

НАТАЛЯ ЛИСА: «СТОМАТОЛОГІЯ – ДУЖЕ ЦІКАВА НАУКА»

Наталія Лиса – студентка 5 курсу стоматологічного факультету. Розповідає, що стати лікарем мріяла зі школи.

– Моїми улюбленими були уроки з хімії та біології. В старших класах відвідувала секцію біології Малої академії наук, де, даючи поглиблені знання, викладачі залучали нас до науково-дослідницької праці. Моє перше дослідження стосувалося біології та психології водночас. І тема була дуже цікава: вплив комп'ютерних ігор на поведінку дітей молодшого шкільного віку. Збираючи інформацію, багато спілкувалася зі школярами молодших класів. Вивчала їхні смаки й уподобання з допомогою спеціальних тестів, створених з участю наукового керівника, багато розмірковувала, аналізувала. Словом, підхід був серйозний. Приємно, що в конкурсі науково-дослідних робіт моя робота посіла друге місце.

Після школи подала документи одразу в кілька медичних ВНЗ: у Львові, Івано-Франківську, Києві та Тернополі. Могла вчитися в будь-якому з них, але обрала ТДМУ імені І.Я. Горбачевського. Наш університет мені подобається найбільше. Та й від друзів чула, що у ТДМУ добре навчають. Стоматологічний факультет – молодий, але тут працюють досвідчені фахівці та у випускників гарні перспективи. Коли стала студенткою, жодного разу не пошкодувала про свій вибір.

– Вчитися добре?

– Останню сесію склала на «відмінно», як і всі попередні. Без ґрунтовних знань гарним лікарем

не стати. А ще потрібно, щоб, як кажуть, душа лежала до справи, якою займаєшся, до пацієнтів. Мені пощастило зустріти саме таких лікарів. Усі мої знайомі медики – люди надзвичайно освічені, цікаві в спілкуванні, віддані професії. Дуже приємні враження залишилися після першого візиту до стоматолога. Я тоді була ще школяркою. Надзвичайно сподобалося гуманне ставлення лікаря до пацієнтів, вміння до кожного знайти психологічний підхід. І працювала лікар акуратно, дбайливо. Я була в захопленні від її професіоналізму. Покинула кабінет у гарному настрої і з думкою, що стоматологія – дуже цікава наука. Тепер це знаю напевно.

– Протягом останніх 15–20 років у вітчизняній стоматології стався справжній прорив: з'явилася багато нововведень. Але, як і колиш, найважливіше для стоматолога – вміння працювати руками. Де відточує практичні навички?

– Студенти щороку проходять практику під керівництвом досвідчених фахівців, закріплюючи знання з терапії, хірургії, ортопедії та інших дисциплін. І це дуже добре, бо теорія без практики мертва. Я була асистентом і сама надавала нескладну стоматологічну допомогу. Пацієнти залишилися задоволені.

– Після п'яти років навчання в університеті наступний щабель – інтернатура?

– Так, і я сподіваюся, вона буде успішною. Зоча ще вагаюся, яку спеціалізацію обрати. Стоматологія вся цікава. Не можна сказати, що

якусь її царину можна знати більше, якусь – менше. Це – одна галузь і підхід має бути комплексний. Не можна залишатися в рамках суто своєї спеціалізації (приміром, терапії). Тому мене цікавить буквально все в стоматології і загалом в медицині, бо лікар має бачити організм в комплексі.

– Завдяки сучасним технічним можливостям лікувати зуби нині не боляче. Це колиш у дитячих кабінетах за штатом передбачалося у півтора рази більше медсестер, ніж у дорослих, щоб тримати маленьких пацієнтів. Нині ж діти не бояться зубних лікарів?

– Багато залежить від першого знайомства з лікарем. Мені подобається робота з дітьми. Це особ-

ливі пацієнти, які потребують особливої уваги та спілкування ще до того, як сядуть в крісло. Коли їх щось не влаштує, вони приховувати не будуть. Якщо дорослий готовий трішки потерпіти, то діти – ні. Тож дитячий стоматолог має бути спеціалістом високого класу та добрим психологом.

– Роки навчання – це не лише лекції, семінари, іспити, а й участь в наукових гуртках, науково-практичних конференціях.

– Так, нещодавно побувала на міжнародній медичній конференції в Києві. В її роботі взяли участь спеціалісти з різних країн: Італії, Швеції, Литви, Росії. Було цікаво послухати про нові розробки, проте, як розвивається стоматологія в світі. Нашій увазі пропонували різноманітні презентації. Враження надзвичайні. Добре, що є можливість розвиватися, зростати професійно, запозичуючи все краще. Обмежень жодних, все залежить від твоїх здібностей і бажання працювати.

– Чим ще захоплюєтесь, крім медицини?

– Захоплююся у мене багато. Люблю малювати. З дитинства. У мене гарний учитель – тато. Він чудово малює. Закінчила також музичну школу по класу фортепіано. Мені дуже подобається танцювати і я із задоволенням брала участь у студентській художній самодіяльності. Пізніше, на старших курсах, навчання витіснило танці. Хоча відпочивати теж треба вміння. Подобається кукуварити. Осінь багата на різні овочі, фрукти, з яких можна приготувати чудові десерти. Випічка мені

теж вдається. Переконана, що музика, танці та інші цікаві заняття сприяють гармонійному розвитку особистості. Але найбільше люблю вчитися. Спілкуючись зі студентами з інших медичних ВНЗ, щоразу переконаюся: в нашому університеті навчання зорганізовано найкраще, бо час використовуємо дуже раціонально й ефективно. Університет придбав сучасне стоматологічне обладнання і на практичних заняттях воно до послуг студентів. Це великий плюс. Коли я розповідаю про своє навчання знайомим з інших медичних ВНЗ, вони по-доброму заздять. Кажуть, що у них таких гарних умов нема. Тож нам є за що дякувати керівництву ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського, яке подбало про те, щоб забезпечити студентів усім необхідним. Все інше залежить лише від нашої працьовитості та наполегливості. Приємно, що торік наша команда стоматологічного факультету з шести осіб (троє студенток з четвертого і троє з п'ятого курсу) посіла друге місце на олімпіаді в Києві, в якій брали участь представники всіх медичних ВНЗ України.

– Літо минуло, а з ним і канікули. Як їх провели?

– У мене канікул, по суті, не було, зате була дуже цікава практика. Спершу в одному з медичних закладів у Тернополі, відтак – в Австрії, куди мене запросили студенти, з якими познайомилася під час однієї з міжнародних стоматологічних конференцій. Поїздка дала можливість більше довідатися про організацію надання медичної допомоги австрійцям, особливості страхової медицини. Я побувала в клініках Відня, Зальцбурга. Для мене, як майбутнього стоматолога, це була дуже корисна поїздка.

– Бажаю вам вдалого навчального року та нових успіхів в професійному плані.

Оксана БУСЬКА

ДОЗВІЛЛЯ

ЗАХОПЛЮЮЧА ПОДОРОЖ ДО ЛЬВОВА

Кожен, хто хоч раз приїжджав до Львова, знає про те, як гарно гуляти його вулицями, площами, парками, відвідувати музеї, виставки, театри.

Тому не дивно, що ми вирушили на екскурсію саме в це славетне місто. До складу нашої групи входили студенти 2, 3 та 5 курсів фармацевтичного факультету Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського, а супроводжували нас викладачі кафедри фармакогнозії з медичною ботанікою.

Знайомство з містом розпочалося з Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, а точніше, з прогулянки ботанічним садом ВНЗ. Директор ботанічного саду, кандидат фармнаук, доцент Р.М. Гулько люб'язно погодився провести для нас екскурсію. Ми дізнались, що ботанічний сад є одним з найстаріших у Західній Україні. Його заснував професор Тадеуш Вільчинський 1929–1930 рр. як сад лікарських рослин. Нині ботсад має

величезну історію та надзвичайну колекцію рослин. Це багатюща колекція декоративних дерев, чагарників і трав'янистої флори; ділянки лікарських рослин; оранжерея тропічних і субтропічних екзотів тощо. Колекційні ділянки лікарських рослин і дендропарк є пам'ятками природи та належать до державного природно-заповідного фонду.

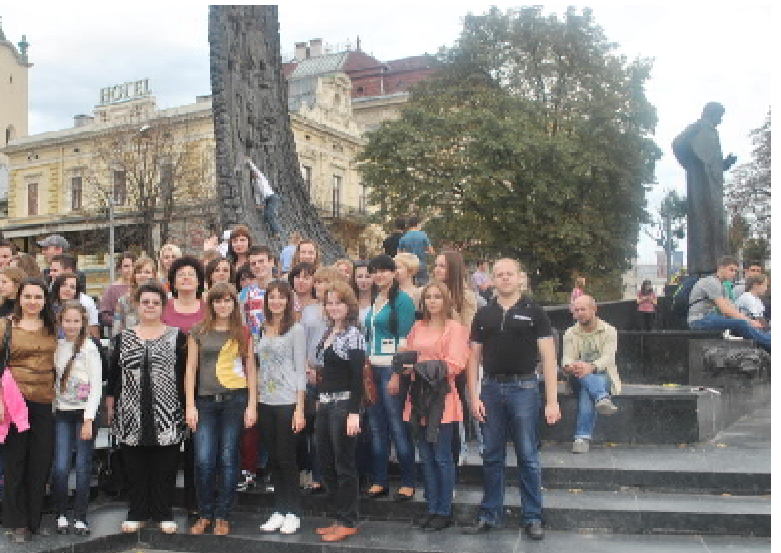
Наступною нашою зупинкою стала так звана «візитка» Львова – високий замок. Це найвища точка Львова, яка має висоту 413 м над рівнем моря. Гора височіє в безпосередній близькості від центральної (історичної) частини міста. Сам парк, який розташований на горі, є улюбленим місцем для романтичних прогулянок львів'ян і гостей міста. Погода була чудова, тож мали гарну нагоду помилуватися прекрасною панорамою міста.

Відтак вирушили до історичного центру Львова, де збоку від площі Ринок розташована аптека-музей «Під чорним орлом». Музей розташований у приміщенні найдавнішої аптеки, відкритої ще 1735 року військовим фармацевтом Ноторпом.

1966 року тут було створено музей історії фармації. Особливе враження на нас справила алхімічна лабораторія та підсобні приміщення аптеки. На території аптеки-музею є також внутрішнє подвір'я, яке цілком відображає старовину Львова.

Починаючи з площі Ринок, ми насолоджувалися чудовими краєвидами та історичними пам'ятками цього міста. На проспекті Свободи почули цікаву розповідь екскурсорова про історію заснування оперного театру та пам'ятника Т.Г. Шевченку. Згодом побували у знаменитій «Майстерні шоколаду», де полачували смачними солодощами.

Пощастило нам також побувати на святі «На каву до Львова» і скуштувати «фестивального» напою. Всі заклади-учасники заходу готували каву ексклюзивних сортів і рецептів, аби створити справжнє свято найулюбленішого напою всього світу. Воно супроводжувалося й вели-

ким ярмарком кавового посуду, презентаціями історії та традицій напою, музикою у стилі ретро і джазовим концертом. Мали змогу смакувати напоями та насолоджуватися спілкуванням – невід'ємними атрибутами кав'ярняної культури Львова. Місто змінюється, але кава тут і надалі залишається улюбленим та навіть ритуальним напоєм.

Переконалися, що Львів повен чудових місць – як культурно-

історичних, так і просто приємних оку. Кожна, на перший погляд, дрібничка містить у собі багато красивого та захоплюючого. Тому додому ми поверталися сповнені надзвичайно позитивних емоцій та вражень.

Тетяна РЯБУХА,
Лілія СТОЙКО,
Людмила ГУСАК,
студентки 5 курсу
фармакультету

«ВЗІРЕЦЬ ВЧИТЕЛЯ, ВЧЕНОГО-ДОСЛІДНИКА»

22 жовтня виповнюється 80 років професорові кафедри терапії та сімейної медицини ТДМУ, доктору медичних наук Борисові Івановичу РУДИКУ.

Вельмишановний Борисе Івановичу!

Сердечно вітаємо Вас з 80-літтям!

Яскравою сторінкою в історії університету є Ваш понад 40-річний трудовий шлях від асистента кафедри шпитальної те-

рапії до доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри кардіології факультету післядипломної освіти, проректора з лікувальної роботи.

Колектив університету глибоко поважає і щиро шанує Вас як відомого в Україні та за її межами вченого, клініциста-терапевта, талановитого педагога, вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання

своїх службових і громадських обов'язків.

Вражає Ваша ерудиція, вірність традиціям терапевтичної школи, яку Ви пройшли, постійний пошук нового, інтелігентність у стосунках з колегами і молодією зміною.

Особливої уваги заслуговує Ваша книга «Спогади старого лікаря», 4 книги «Приказки та афоризми про здоров'я, хвороби, смерть та філософію життя», Ваша плідна співпраця з університетською газетою «Медична

академія», де Ви опублікували понад 250 різних матеріалів.

Ви і зараз продовжуєте реалізовувати свій великий досвід і творчий потенціал як професор кафедри терапії і сімейної медицини ФПО, блискучий лектор, багаторічний голова обласного товариства терапевтів.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро, заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для насліду-

вання новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Борисе Івановичу, доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, благополуччя і затишку, активного та щасливого довголіття.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я.Горбачевського**

22 жовтня святкуватиме свій ювілейний день народження професор кафедри терапії та сімейної медицини факультету післядипломної освіти Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, доктор медичних наук Борис Іванович Рудик.

Народився Б.І. Рудик у простій селянській сім'ї в мальовничому куточку України — на Вінниччині. Дитинство було, як і в усіх хлопчаків, радісне, бо з малих літ його цікавило все: і як росте квітка, і чому світить сонце, і ліс чому шумить. Водночас це були тяжкі роки. Довелося працювати з раннього віку. Уже в 9 років ходив у ліс по дрова, полов город, пас корови, допомагав, як міг, батькові, бо мати хворіла на важку хворобу суглобів, швидко стала інвалідом.

Горе постукало в сім'ю ще 1939 року, саме тоді був репресований батько. Страшними для малого Бориса були й роки німецької окупації: школа не працювала, сім'я бідувала, довелося ще зовсім дитиною замінити чоловічі руки батька в господарстві.

Настав 1945 рік. Недовго тишилося у рідному селі перемогою у війні, бо вже 1946 року квітучою й родючою Вінниччиною ширився голод. Щоб якось рятувати сім'ю у ці голодні роки, забрала Бориса сестра на Буковину, де на той час легше можна було вижити. Другим домом стала для Бориса Буковина. Там він і закінчив середню школу. Вчителі бачили його кмітливий розум і схильність до точних наук, рекомендували обрати вищий технічний навчальний заклад. Та у хлопця була зовсім інша мрія: вабило небо, адже з його височини можна бачити всю землю, а ще й можна пильно охороняти її від ворогів. Тому й надумав вступати до вищого військового авіаційного училища. Та в прийомі документів відмовили. Не розумів тоді здібний і наполегливий юнак, що нереально навчатися у радянському військовому училищі синові «ворога народу». Тоді, напевне, вперше задумався, що життя складне, і треба бути стійким до випробувань. Разом з товаришем «за компанію» відніс документи до Чернівецького медичного інституту. Набривши з 27 можливих 27 балів, став студентом. Як кажуть, «не було щастя, тож нещастя допомогло».

Роки навчання у Чернівецькому медичному інституті — один

з найцікавіших періодів у житті Бориса Івановича, про які він охоче й тепло згадує. Так, він був одним з найкращих студентів, постійно отримував підвищену стипендію, на яку можна було на той час прожити скромному студенту. Після закінчення ВНЗ, згадує професор Б.І. Рудик, працював справжнім сільським сімейним лікарем: обслуговував чотири села, лікарню на 15 ліжок. Тут молодий лікар пройшов перше професійне становлення, зрозумів і відчув усі складності та власну відповідальність обраного фаху лікаря.

Нестримно текла ріка життя. 1958 року після одруження переїхав до Тернополя, звідки була його дружина Надія, до речі, лікар-педіатр, з якою прожили щасливе життя, виховали сина. Спочатку працював молодий лікар Борис Рудик терапевтом, згодом гематологом у Тернопільській обласній лікарні. Та здібного лікаря дедали більше вабила наука, бо в усьому прагнув докопатися до істини. Так, з 1959 року стає Б.І. Рудик науковцем, вивчає таку складну проблему гематології, як лімфогрануломатоз, публікує перші наукові здобутки, в тому числі і за кордоном. З великою радістю згадує першу статтю у польському журналі «Przegląd Lekarski». Саме в цей період, вступивши до аспірантури на кафедру клініко-лабораторної діагностики Київського інституту удосконалення лікарів, серйозно і на все життя захопився Борис Іванович медичною наукою. Понад 20 років присвятив вивченню такої складної патології, як бронхіальна астма, блискуче захистивши 1966 року кандидатську дисертацію з цієї проблеми. Будучи допитливим і наполегливим, зрозумів, що в пульмонології, і в алергології зокрема, є багато незвіданого, тому продовжував працювати у цій царині. Результатом цієї роботи стала захищена 1985 року докторська дисертація «Клініко-іммунологические параллели при комплексной иммунодепрессивной терапии у больных бронхиальной астмой с аутоиммунным компонентом». У час роботи на посаді асистента кафедри госпітальної терапії Чернівецького медичного інституту з 1965 до 1971 рр. понад два роки працював у Тунісі (м. Сфакс). Тепло зга-

дує цей період професор Б.І. Рудик у своїй книзі «Спогади старого лікаря» (2006 р.).

З 1971 року доля молодого лікаря-науковця пов'язана з містом Тернополем, а саме з Тернопільським медичним інститутом, де пройшов шлях від асистента до професора. 1986 року на базі кардіологічного відділення Тернопільської обласної лікарні була зорганізована кафедра кардіології, якою професор Б.І. Рудик керував впродовж

у пам'яті професора очі пацієнтів, яких він часто виривав з лабет смерті, а у вухах і досі звучать теплі слова «Дякуємо Вам, лікарю». Так, він є лікарем з великої літери, справжнім лікарем.

Про великий науковий здобуток проф. Б.І. Рудика свідчать і 307 наукових праць, у тому числі і для широкого загалу. Так, у видавництві «Здоров'я» побачили світ брошури із серії «Поради лікаря», «Алкоголь і захворювання внутрішніх органів», «Куріння шкодить здоров'ю». Та не лише ці книжечки служили пропагандою здорового способу життя, але й сам професор Б.І. Рудик завжди був взірцем в усьому: зібраний, завжди рухливий, працездатний.

Особливо хочеться відзначити велику багаторічну працю, яку професор Б.І. Рудик втілює у своєму посібнику «Вибрані лекції з кардіології», що перевидавали тричі. На ньому вчилися і вчаться дотепер нові покоління лікарів-кардіологів. Ще можна багато писати про наукові та педагогічні здобутки професора Бориса Івановича. Так, з-під його пера вийшло десятки методичних рекомендацій для студентів, лікарів і викладачів. Посібник «Довідник фельдшера» є настільною книгою для медиків середньої ланки багатьох поколінь, в тому числі й у наші дні.

Останніми роками Борис Іванович розширив межі власних зацікавлень. Так, він успішно й плідно співпрацює з газетою «Медична академія», в якій опублікував понад 250 різних матеріалів. А чого варті видані за останні роки 4 книги під назвою «Приказки та афоризми про здоров'я, хвороби, смерть та філософію життя». Це книги справжньої життєвої мудрості, життєвого досвіду, глибокого філософського осмислення сутності людини.

Про професора Б.І. Рудика можна писати ще дуже багато. Адже свого часу він на громадських засадах понад 12 років виконував функції проректора з лікувальної роботи нашого університету, проявивши хист і здібності вимогливого та відповідального керівника.

Упродовж багатьох років проф. Б.І. Рудик очолює Тернопільське обласне товариство те-

рапевтів, засідання якого під його керівництвом завжди проходять цікаво, адже Борис Іванович є не лише досвідченим лікарем, науковцем, а й чудовим лектором. Він незмінно користується повагою усієї медичної громадськості нашого краю, особлива шана йому в стінах рідного університету. Проф. Б.І. Рудик є взірцем вчителя, вченого-дослідника для своїх уже іменитих учнів, для працівників кафедри терапії і сімейної медицини ФПО, де й надалі плідно працює.

Здається, що Борис Іванович знає секрет молодості, що роки не мають над ним влади. Напевно, що цей секрет у постійній наполегливій роботі, у вмінні й бажанні творити добро навколо себе, сяти добре і вічне у своїх учнях. І ще — нікому не заздрити, не збирати багатств матеріальних, а використовувати кожен день і кожну хвилину, даровану Богом, для блага людей. А тому, тепло і з посмішкою каже наш шановний ювіляр, найбільше багатство його — це внуки, а їх у Бориса Івановича четверо. Дозвольте не зовсім погодитися з Вами, наш високоповажний ювіляре! Бо ж Ваше багатство — це сотні врятованих Вами молодих життів, тисячі вдячних пацієнтів. Ваш здобуток — це Ваші вдячні учні, це десятки і сотні лікарів-кардіологів, які вчилися у Вас мистецтву лікаря, це Ваші книги, які будуть служити ще багато десятиліть і багатьом поколінням лікарів. Ваше багатство, вельмишановний Борисе Івановичу, — це Ваша родина, це колеги, які мають за честь йти поруч з Вами по життю.

У цей ювілейний день ми всі щиро просимо Всевишнього, щоб Ваша життєва дорога стелилася ще на довгі роки, щоб ми могли ще довго брати з Вас приклад, вчитися у Вас і наслідувати Вас.

Здоров'я, душевного спокою, радості і тепла Вам, шановний і дорогий професоре!

Учні і колеги.

Колективи терапевтичних кафедр, працівники і студенти ТДМУ, вся медична громадськість Тернополля, редакція газети «Медична академія» щиро вітають Бориса Івановича з 80-літнім ювілеєм. Бажають доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, добробуту, активного та щасливого довголіття.

«СПОВНЕНИЙ НОВИМИ ТВОРЧИМИ ЗАДУМАМИ, ЖИТТЄВОЮ МУДРІСТЮ І ГУМОРОМ»

28 жовтня виповнюється 70 років ветерану ТДМУ, докторів медичних наук, професору Олегові Йосиповичу БАКАЛЮКУ.

Вельмишановний Олеже Йосиповичу!

Сердечно вітаємо Вас з 70-літтям!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, після 16 років практичної лікарської роботи, виконання і захисту кандидатської дисертації успішно пройшли понад 27-річний трудовий шлях від асистента кафедри

факультетської терапії до доктора медичних наук, професора кафедри внутрішньої медицини.

Колектив університету глибоко поважає і щиро шанує Вас як відомого в Україні та за її межами вченого, висококваліфікованого, авторитетного клініциста-терапевта, педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, праг-

нення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Олеже Йосиповичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових здобутків у Вашій благородній діяльності, душевного спокою, добробуту, людського тепла, родинного благополуччя і затишку, активного і щасливого довголіття.

Ректорат ТДМУ імені І.Я. Горбачевського

Олег Йосипович Бакалюк народився 28 жовтня 1942 року в м. Тернополі. Йому не виповнилося ще 16 років, як закінчив середню школу №6 і вступив до Тернопільського медичного інституту, який закінчив з відзнакою 1964 року.

За скеруванням продовж 16 років працював лікарем-кардіологом у лікувальних закладах міста Кустанай в Казахстані. Перебуваючи на практичній лікарській роботі, Олег Йосипович виконав і 1977 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

1980 р. О.Й. Бакалюк на конкурсній основі був обраний на посаду асистента кафедри факультетської терапії Тернопільського державного медичного інституту, де повною мірою розкрився його талант лікаря і науковця. 1995 року Олег Йосипович захистив докторську дисертацію у спеціалізованій вченій раді Українського інституту кардіології імені М.Д. Стражеска.

Працюючи на посаді доцента, а відтак — професора кафедри внутрішньої медицини, як висококваліфікований, авторитетний клініцист, був куратором нефрологічного відділення обласної лікарні, надавав планову та ургентну допомогу лікувальним закладам області, брав участь у проведенні

переривчастих курсів та науково-практичних конференцій для лікарів області, на всеукраїнському та міжнародному рівнях, учасник двох Європейських конгресів з кардіології (Бірінгем, 1996 р., Стокгольм, 1998 р.).

вивчення механізму дії розвантажувально-дієтичної терапії (дозованого лікувального голодування) при патології внутрішніх органів, особливості порушень обміну речовин при захворюваннях суглобів і нирок, формування засад здорового способу життя та безпеки життя школярів, студентів і студентів-спортсменів.

Професор О.Й. Бакалюк і сам є зразком здорового способу життя. Він і тепер по-юнацьки стрункий, підтягнутий, сповнений новими творчими задумами, життєвою мудрістю і гумором.

2007 року професор О.Й. Бакалюк залишив кафедру в медуніверситеті, але продовжує реалізовувати свій великий досвід і творчий потенціал спочатку як директор медичного центру Тернопільського національного економічного університету, а з 2008 року — завідувач кафедри безпеки життєдіяльності людини цього навчального закладу.

Колективи терапевтичних кафедр, працівники і студенти ТДМУ, вся медична громадськість Тернополя щиро вітають Олега Йосиповича з 70-літнім ювілеєм, бажають доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, добробуту, родинного благополуччя, активного та щасливого довголіття.

Плідною була й наукова робота професора О.Й. Бакалюка. В його активі майже 400 наукових і навчально-методичних публікацій, у т.ч. 23 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, 3 монографії, 13 науково-методичних праць; він підготував три кандидати наук. Основний напрям наукових досліджень —

27 жовтня відзначає ювілейний день народження ветеран ТДМУ Олена Олександрівна ВАСИЛЮК.

Вельмишановна Олено Олександрівно!

Ректорат і весь колектив університету сердечно вітають Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви успішно пройшли 35-літній трудовий шлях старшого лаборанта кафедри неврології, психіатрії, наркології та медичної психології, виконували одну з найважливіших ділянок роботи — лабораторне та організаційне забезпечення навчального і наукового процесу.

Ми глибоко поважаємо і

щиро шануємо Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановна Олено Олександрівно, доброго здоров'я, душевного спокою, добробуту, людського тепла, родинного благополуччя і затишку, активного і щасливого довголіття.

Ректорат ТДМУ імені І. Я. Горбачевського

.....ЛІКУЄ ПРИРОДА.....

ОБЛІПИХА

Саме час заpastися обліпихою. Вона відома ще з давніх часів і в деякого нині росте на подвір'ї. Її вважають однією з найбільш корисних ягід, які містять майже повний комплект вітамінів, потрібних людині. Навіть замороженими вони добре зберігають вітаміни до весни й не втрачають своїх лікувальних властивостей та смакових якостей.

Насамперед обліпиха — чемпіон за вмістом вітаміну Е, який запобігає старінню організму. Також містить вітамін С, каротин, вітаміни групи В і Р, яблучну й виноградну кислоти, мікроелементи, фруктозу та багато інших біологічно активних речовин. Цю диво-ягоду вживають за гіпо- й авітамінозу, загального виснаження організму. Свіжі плоди й сік з них мають бактерицидну дію, стимулюють травлення. Їх рекомендують у разі зниженої кислотності шлункового соку, атонічних закрепів, захворювань серцево-судинної системи, хронічних недуг, хвороб крові, гастритів, виразки шлунка та дванадцятипалої кишки, для комплексного лікування хворих на токсичний гепатит тощо. Лікарі радять жінкам, яким за 40, час-

всім, але особливо вони помічні ослабленим хворобою, операцією, стресами, важкою фізичною працею. Таким людям треба щоденно у першій половині дня вживати горіхи з медом.

У народній медицині широко використовують також листя цього дерева. Відвар листя (воно багате на аскорбінову кислоту та інші вітаміни) застосовують при авітамінозі, рахіті, запаленні лімфатичних вузлів.

КАЛИНА

Важко уявити без неї наші обійстя, парки, сквери. Навесні вона буяє пишним білим цвітом, а восени тишить око червоними кетягами. Нею не лише милуються, а й з давніх-давен лікуються. Плодами, корою, квітками. Крім плодів калини в лікуванні і профілактиці різних захворювань використовують також листя і насіння. Плоди калини містять аскорбінову, оцтову, мурашину, каприлову, ізовалеріанову кислоти, біофлавоноїди, органічні речовини, провітамін А, пектинові і дубильні речовини, мікроелементи. Кора калини містить дубильні речовини і рідку речовину — глікозид вибурнін, який має властивість звужувати судини і зупиняти кровотечу. Відвар кори має протизастудну і протиалергічну дію.

ШИПШИНА

У південно-західній частині Вінниччини її ще називають «свербивус». Певно, через остючки в середині плоду. Шипшина дуже багата на всілякі вітаміни, у її плодах повно органічних кислот, які сприяють травленню. Має вона багато пектинових і дубильних речовин, необхідні організму мінеральні солі. Сухі або свіжі плоди можна пити як чай. Роблять і настоянку (заливають ягоди у співвідношенні 1:5, кип'ятять 5-10 хв., витримують протягом доби, проціджують). Таку настоянку можна вживати протягом 2-3 днів, але зберігаючи в холодильнику.

тіше споживати ці ягоди в будь-якому вигляді. Перетерту обліпиху корисно додавати в ранкову вісянку, домашній сир, подавати до млинців, оладок, сирників. Можна готувати з неї сік, варення, желе, кисіль, олію, настоянки, наливки, чаї тощо.

Вітамінні чаї з обліпихи:

— 1 ст. л. плодів залити склянкою окропу й настоювати протягом 1 години, потім процідити, пити по 0,5 склянки двічі на день.

— 1 ст. л. ягід обліпихи і 1 ст. л. плодів шипшини залити 2 склянками окропу й кип'ятити протягом 10 хв. Настояти в щільно закритому посуді в прохолодному темному місці 4 години, потім процідити. Пити по 0,5 склянки тричі на день.

Від перевтоми допоможе обліпиховий сік: 500 г свіжих ягід помити й відіслунувати через марлю сік. Але не слід випивати його відразу, розтягніть це задоволення на весь день: пийте по 2 ст. л. соку кожні дві години — до вечора у вас буде чудове самопочуття, втому як рукою зніме.

ВОЛОСЬКИЙ ГОРІХ

Прийшла золотиста осінь. На стала пора збирати горіхи. Смачні, поживні, а ще лікувальні. Їсти саме волоські горіхи треба

ЗУСТРІЧ

АКАДЕМІК ДМИТРО ЗЕРБІНО ВІДВІДАВ НАШ УНІВЕРСИТЕТ

У ці жовтневі дні студенти та викладачі нашого університету отримали добру можливість зустрітися з надзвичайно цікавою людиною, науковцем з великої літери. На запрошення ректора ТДМУ ім. І. Я. Горбачевського, члена-кореспондента НАМН України, професора Леоніда Якимовича Ковальчука наш ВНЗ відвідав академік Національної академії медичних наук України, член-кореспондент НАН України, член міжнародної академії патології (США), академік Української екологічної академії наук, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, директор Інституту клінічної патології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, почесний професор ТДМУ імені І. Я. Горбачевського Дмитро Деонисович Зербіно.

Академік Д.Д. Зербіно — висококваліфікований фахівець, один з провідних учених в галузі патологічної анатомії. Закінчив Чернівецький медичний інститут 1950 р. і все своє подальше життя присвятив

науці. Д.Д. Зербіно — засновник нового розділу патологічної анатомії — патоморфологія лімфатичної системи. У своїх працях він розкрив роль лімфатичної системи в низці загальнопатологічних явищ (набряки, дистрофія, склероз). Дмитро Деонисович вперше обґрунтував теорію недостатності лімфообігу на підставі структурних змін, детально вивчив патологічну анатомію хронічної лімфоєдеми, дав визначення резорбтивної, бар'єрно-елімінативної і транспортно-елімінативної функцій лімфатичної системи. Принципово нові уявлення запропонував академік Д. Д. Зербіно щодо шляхів і механізмів лімфогенного та гематогенного метастазування раку, а також наслідків блокади лімфатичних шляхів пухлинноподібними клітинами. Було встановлено роль лімфатичної системи у генезисі хронічної недостатності кровообігу. Крім того, вчений відкрив нові феномени та явища у патології лімфатичної системи: старечі зміни і варикоз судин, лімфовенозні шунти, феномен резорбції пошкоджених ультраструктурних елементів. Уперше детально описав процеси регенерації і карциноз лімфатичних судин.

Одним з перших у нашій країні академік Д. Д. Зербіно почав вивчати ультраструктурну патологію лімфої гомоциркуляторних шляхів, виявив закономірності змін ультраструктури лімфатичних шляхів серця, нирок, серозних покривів за патологічними процесів, вивчив ультраструктурні основи резорбції. Певні праці Д. Д. Зербіно присвячені новому аспекту патології мікроциркуляторних шляхів

— вивченню синдрому дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові, ця тема розкрита в окремій однойменній монографії.

Ще один напрям наукової творчості академіка Д. Д. Зербіно — вивчення малорозроблених питань уражень судин неатеросклерозного генезу — васкулітів і ангіопатій, а також артеріосклерозу. Результат цих досліджень — концепція про роль забруднення навколишнього середовища в розвитку уражень судин.

Під безпосереднім керівництвом Д. Д. Зербіно підготовлено та захищено 73 дисертації, з них 16 — докторських, тобто він створив свою наукову школу. Дмитро Деонисович — член редколегій багатьох науково-практичних журналів України, Росії та Польщі. Нагороджений державною премією України в галузі науки і техніки (2002 р.).

У нашому університеті Дмитро Деонисович мав змогу ознайомитися з діяльністю навчальних підрозділів Інституту морфології, поспілкувався з завідувачами та викладачами кафедр, студентами й лікарями-інтернами.

З щирим зацікавленням видатний вчений оглянув лабораторії та навчальні приміщення, музей патологоанатомічних препаратів і музей курсу судової медицини. Ознайомився він і з продукцією видавництва «Укрмедкнига» та отримав на згадку від завідувача кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини, проф. Я. Я. Боднара посібник «Патоморфологія».

Однак основною метою візиту поважного гостя був курс лекцій, які

Академік Д.Д. ЗЕРБІНО та колектив кафедри патологічної анатомії із секційним курсом і судової медицини. На фото (зліва направо) у першому ряду: асист. А.З. МИКОЛЕНКО, доц. Т.К. ГОЛОВАТА, академік Д.Д. ЗЕРБІНО, доц. Т.В. ДАЦКО, асист. С.В. ТРАЧ-РОСОЛОВСЬКА; у другому ряду: доц. В.Д. ВОЛОШИН, асист. П.О. ВАВРУХ, проф. Я.Я. БОДНАР, доц. В.В. ФРАНЧУК, доц. М.Я. ФУРДЕЛА, асист. Ю.М. ОРЕЛ.

він прочитав для студентів, лікарів-інтернів, викладачів нашого університету, практичних лікарів.

Дмитро Деонисович — блискучий оратор, а зважаючи на те, що у його лекціях були висвітлені актуальні питання клінічної патології серцево-судинної системи, не дивно, що аудиторія слухала його з неперервним інтересом. Серед проблем, на яких акцентували увагу, були хірургічна патологія аорти: аневризми аорти, вроджені вади аорти, синілий фіброз і кальциноз аортального клапана, синдром Такаюса і неспецифічний аортоартеріїт, розширююча аневризма аорти, атеросклероз аорти і синдром Леріша; патологія коронарних артерій: атеросклероз та артеріосклероз, коронарні, синдром Х капілярит, проблеми стенозування і шунтування; патологія судин

кінцівок: облітеруючий ендартеріїт, облітеруючий тромбангіїт, атеросклероз, діабетичні ангіопатія; системні васкуліти: класифікація, вузликосий периартеріїт, гранулематоз Вегенера, хвороба Хортон, артеріїт Такаюса та інші захворювання серця та судин. Крім того, обговорили питання демографічної ситуації в Україні та смертність від серцево-судинних захворювань.

Всім нам надовго запам'ятається зустріч з академіком Д. Д. Зербіно. Сподіваємося, що Дмитро Деонисович ще не раз відвідає наш університет, а його надзвичайно цікаві лекції допомогатимуть студентам, викладачам та практичним лікарям у розумінні актуальних проблем клінічної патоморфології.

Академік кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини

ФОРУМ

XIV КОНГРЕС СФУЛТ ПРАЦЮВАВ У ДОНЕЦЬКУ

У Донецьку відбувся XIV конгрес Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ). Він тривав з 4 до 6 жовтня.

Організаторами конгресу виступили Світова федерація українських лікарських товариств, Всеукраїнське лікарське товариство, Донецька крайова організація ВУЛТ, Київське лікарське товариство, Міністерство охорони здоров'я України, Донецький національний медичний університет ім. Максима Горького, Донецьке обласне клінічне територіальне медичне об'єднання.

З'їзд відбувався на базі Донецького національного медичного університету ім. Максима Горького.

Основними питаннями конгресу були:

- організація та управління системою охорони здоров'я в Україні та світі;
- реформування охорони здоров'я в Україні;
- профілактична медицина, сімейна медицина, лікарське самоврядування.

Доповіді охопили, по суті, всі напрямки медицини.

Проведена міжнародна теле-

конференція заходу «Сітка лікарів» на такі теми:

- «Нефропатія цукриці — мета та виклики, лікування»;
- «Аутопересадка стовбурових клітин у лікуванні нейроblastом високого ризику»;
- «Сучасні можливості виявлення раку молочної залози».

Зареєструвалися 213 делегатів, три з них представляли Росію, двоє — США, по одному — Бразилію та Німеччину. Виголошено 59 наукових доповідей.

Конгрес був звітно-виборний. На організаційному засіданні правління та крайових представників СФУЛТ президентом Світової федерації українських лікарських товариств було перебрано академіка НАМН України Любомира Пирога. Віце-президентами СФУЛТу перебрані Олег Мусій (Україна) та Роксолана Горбова (США).

До правління СФУЛТу від Тернопільського обласного лікарського товариства обрано Володимира Володимировича Паньківа.

Видані матеріали XIV конгресу, куди ввійшли тези 841 наукової роботи. Всі матеріали цього форуму видрукувані українською мовою.

Щодо сучасного стану медицини та долі медичних працівників України на конгресі лунали такі думки:

— «Реформопатія» системи триває, йдеться і про останній запрограмований 2011 року пілотний експеримент, наслідком якого поки що є скорочення ланок медичної допомоги і кадрів, віддалення пунктів медичної допомоги при крайній незадовільних дорогах доїзду до них.

— Системний підхід до змін — відсутній. Міністри змінюються, як пори року. Декларовані законодавчі зміни мінімальні та не пов'язані між собою. Особу, яка б взяла на себе відповідальність і стала локомотивом реформ — знайти не вдається навіть під мікроскопом.

Необхідність функціонування в розвиненій країні лікарського самоврядування є наріжним каменем для світового лікарського товариства (WMA), що стверджує Мадридська декларація про професійну автономію і самоврядування лікарів. Цей документ прийнято WMA ще 1987 року, де передбачено, що незалежно від особливостей національної системи охорони здоров'я будь-якої країни, лише самі лікарі ма-

ють регулювати стосунки всередині своєї професійної корпорації та вирішувати питання здійснення своєї безпосередньої лікарської діяльності, що є абсолютною умовою високої якості медичної допомоги.

Отже, без децентралізації управління охорони здоров'я через зміну командно-адміністративної моделі управління на суспільно-адміністративну, без впровадження дієвого професійного лікарського самоврядування, очікувати покращень у соціально-економічному та правовому статусі медиків марно.

Лікар з Німеччини Анатолій Резніков, який походить з Донецька, розповідає:

«Наймені працівники сплячуть в лікарню касу 8% заробітної плати, а роботодавець — 7,8%. Отож до каси надходить 15,8%. Лікарі звітують про проведеному лікувальну роботу відповідно з чинними стандартами діагностики та лікування нозологічних форм і відповідно до виконаної роботи лікарня отримує фінансові надходження. При нестачі коштів держава з бюджету їх компенсує. Якщо відділення (структурний підрозділ лікарні) недостатньо завантажене робо-

то, то відділення закривають, а його функцію виконує найближчий медичний заклад, в якому цей підрозділ функціонує на належному рівні. Контролює витрати коштів у державі фонд обов'язкового медичного страхування, який, до речі, сам себе утримує. Пацієнти укладають договори з лікарнями касами. Всі лікарі в країні є обов'язковими членами лікарського товариства. А лікарське товариство вирішує питання витрати коштів лікарняних кас. Якщо на рахунках лікарняних кас залишилися невикористані кошти, то збирається лікарська палата і вирішує куди їх віддати — лікарям або ж пацієнтам. Останнього разу було прийнято рішення віддати їх пацієнтам».

Ось чому потрібен закон про лікарське самоврядування в Україні, бо саме медики мають впливати на розподіл коштів для надання медичної допомоги.

Необхідно всій медичній громаді України об'єднатися та відстояти встановлення лікарського самоврядування в Україні.

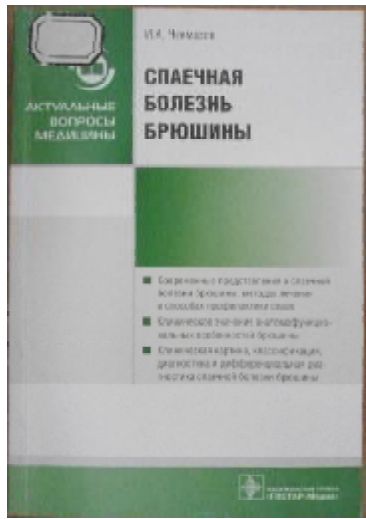
**Ігор ПАНЬКІВ,
член правління СФУЛТ
та ВУЛТ, головний лікар
Тернопільського ОКЛФД**

ДО ВІДОМА

ПАМ'ЯТЬ

БІБЛІОТЕКА ІНФОРМУЄ ПРО НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

**Чекмазов, И. А. Спаечная
болезнь брюшины / И. А. Чек-
мазов. – М. : ГЭОТАР-Медиа,
2008. – 160 с.**

У посібнику сформульований новий напрямок в профілактиці та лікуванні спайкової хвороби очеревини. Представлена програма діагностичного алгоритму і комплексного лікування хворих на спайкову хворобу очеревини.

Для гастроентерологів, хірургів, терапевтів, а також для студентів медичних ВНЗ, лікарів-інтернів.

Лекарственное растительное сырье и фитосредства : учебн. пособ. для студ. высш. мед. (фармац.) учебн. завед. 3-4 ур. аккред. / под ред. П. И. Середы . – К. : Медицина, 2010. – 272 с.

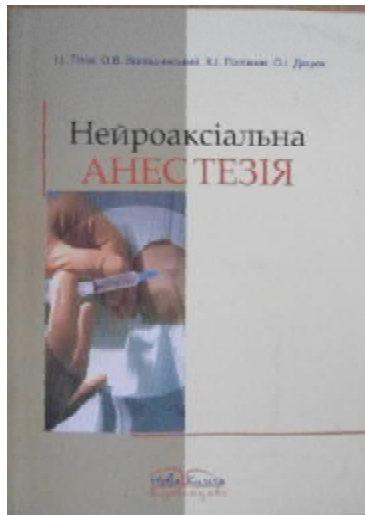

Видання у вигляді фітотерапевтичного довідника містить відомості про пряно-ароматичні, пряно-смакові і харчові рослини (більше 180 видів), які широко використовуються в кулінарії та харчовій промисловості.

Для широкого кола читачів.

Нейроаксіальна анестезія. Регіонарні методи знеболення у практиці анестезіолога : навч. посібн. для лікар.-анестезіол., лікар.-інтер.-анестез., студ. 3 та 4 кур. мед. фак. / І. І. Тітов, О. В. Волошинський, Х. І. Попівняк, О. І. Дацюк. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 144 с.

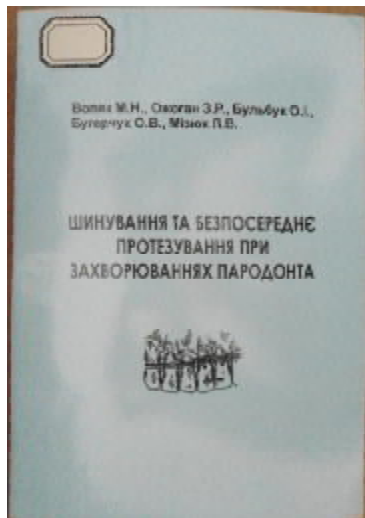
Навчальний посібник присвячено різновиду місцевого знеболення – регіонарній анестезії, основними методиками якої є спинальна і епідуральна анестезія.

Також розглянуті блокади периферичних нервів і сплетень.

Для лікарів-анестезіологів, лікарів-інтернів-анестезіологів, студентів III-VI курсів медичних факультетів

Шинування та безпосереднє протезування при захворюванні пародонта : навч. посібн. для студ. стомат. факульт. ВНЗ 4 р. а. / М. Н. Воляк та ін. – Ів.-Франківськ : ІФНМУ, 2010. – 104 с.

У посібнику розглянуто питання ортопедичних методів лікування захворювань пародонта за допомогою різних конструкцій шин та зубних протезів.

Для студентів стоматологічних факультетів, лікарів-інтернів і практичних лікарів – стоматологів-ортопедів.

Алгоритми діагностики і лікування хворих з гострою патологією органів черевної порожнини : навч. посібн. для студ. вищ. мед. заклад. 3-4 р. а. / О. Л. Ткачук, Р. П. Герич,

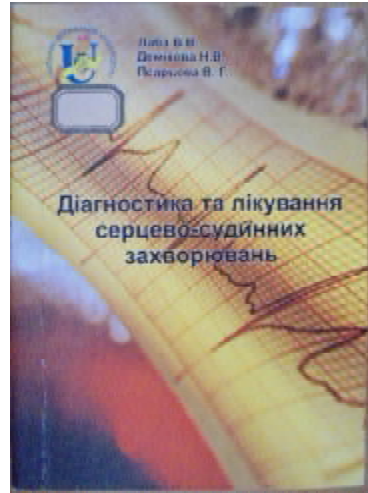

М. Г. Шевчук та ін. – Ів.-Франківськ : СІМІК, 2010. – 184с.

Матеріал навчального посібника спрямований на догоспітальну і доопераційну діагностику та вибір лікувальної тактики у хворих з гострою хірургічною патологією.

Для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Лаба, В. В. Діагностика та лікування серцево-судинних захворювань : навч. посібн. для студ. ВНЗ 4 р. а. / В. В. Лаба, Н. В. Деміхова, В. Г. Псарьова. – Суми : СумДУ, 2008. – 214 с.

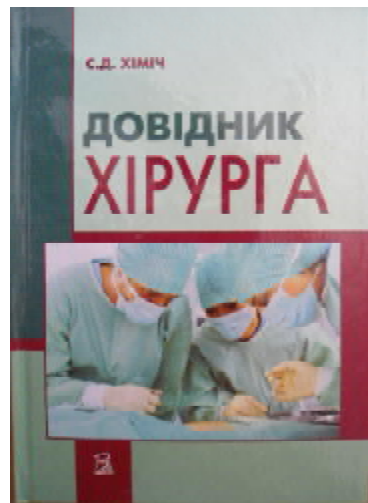

У посібнику на основі досягнень сучасної медицини висвітлені етіологія, патогенез, клініка, діагностика та лікування основних серцево-судинних захворювань.

Для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів.

Хіміч, С. Д. Довідник хірурга / С. Д. Хіміч. – К. : Здоров'я, 2011. – 208 с.

У довідковому виданні викла-

дено методи діагностики і лікування гострих хірургічних захворювань, ушкоджень і ран. Описано основні хірургічні маніпуляції, сучасний загальний хірургічний інструментарій. Детально висвітлено загальні питання знеболювання. Окремий розділ присвячено основам пластичної хірургії.

Для лікарів-інтернів, клінічних ординаторів.

Дарія ТАРАНЕНКО, завідувача бібліотекою ТДМУ

НЕЗАБУТНЯ МІКРОНА БОРИСІВНА

Про Мікрону Борисівну Розуменко говорити в минулому часі важко – вона навіть після 24 річної відсутності залишається з нами жива, навчаючи всіх, хто з нею працював та спілкувався, не лише порадою, діями, але і своєю поведінкою, манерою розмовляти і ставитися до людей. А прийшла у наш колектив акушерів-гінекологів другої міської лікарні у серпні 1979 року, коли був створений факультет післядипломної освіти нашого університету як завідувача кафедрою акушерства та гінекології, доктор медичних наук, професор. До цього Мікрона Борисівна працювала у Дніпропетровському медичному інституті на факультеті післядипломної освіти, який функціонував у Кривому Розі.

Професор М.Б. Розуменко народилася 27 жовтня 1932 р. у м. Харкові в сім'ї лікарів: мати – акушер-гінеколог, а батько – хірург. З початком Другої світової війни батько перебував на фронті, а Мікрона Борисівна з мамою була евакуйована в Красноярський край, де перебувала аж до 1946 р., коли повернулася з евакуації у м. Львів, де батько продовжував службу як військовий лікар. 1950 р. Мікрона Борисівна закінчила середню школу із золотою медаллю та вступила на навчання до Львівського медичного інституту, який успішно закінчила у 1956 р. з відзнакою.

Ще навчаючись в інституті, Мікрона Борисівна проявила зацікавлення до акушерства й тому пішла працювати акушером-гінекологом в Івано-Франкове

Львівської області, а через два роки – у Львівський науково-дослідний інститут педіатрії, акушерства та гінекології (ПАГ), де повною мірою проявилися здібності до науково-дослідницької роботи, які були зреалізовані захистом кандидатської дисертації 1964 року.

Як здібного науковця та практичного акушера-гінеколога, Мікрону Борисівну скерували у Мукачівський філіал Львівського науково-дослідного інституту педіатрії, акушерства та гінекології керівником акушерського відділу, де вона працювала з 1964 до 1973 року. Там доктор Розуменко продовжувала вивчати вплив різних факторів і лікарських середників на організм вагітних і 1970 р. успішно захистила докторську дисертацію, стала на той час наймолодшим вченим серед акушерів-гінекологів.

У серпні 1973 р. Мікрона Борисівна витримала конкурс на завідування кафедрою в Дніпропетровському медичному інституті на факультеті післядипломної освіти, де поєднувала науково-дослідну та практичну роботу акушера-гінеколога. За цей час чотири її учні захистили кандидатські дисертації та ще два лікарі – за час роботи у Тернопільському медінституті.

Працюючи у Тернополі, Мікрона Борисівна дуже швидко завоювала авторитет як серед акушерів-гінекологів міста й області, так і серед інших спеціалістів, а також серед працівників інституту. Це була людина – взірць для нас усіх. Колектив лікарів другої міської лікарні, акушерів-гінекологів Тернопілля та інших областей згадують її як талановитого вченого, розумного практика й умілого хірурга-гінеколога.

Слава про Мікрону Борисівну, як блискучого лектора, линула по всьому тодішньому Союзу. Тому до нас на курси приїздили акушери-гінекологи з Росії, закавказьких і середньоазійських республік.

Талант лектора, високоосвіченої людини, її доброзичливе ставлення до хворих і працівників лікарні та кафедри, надзвичайна скромність принесли Мікроні Борисівні славу та авторитет, яких вона заслужила всім своїм життям.

Померла професор М.Б. Розуменко від важкої хвороби 19 жовтня 1988 р., не доживши 8 днів до свого 56-річчя.

Льонгин ГУТА, доцент

КОХАННЯ – ЦЕ ХВИЛИНИ ЩАСТЯ Й РОКИ СТРАЖДАНЬ

Виганяю кохання через двері, а воно лізе через вікно.

Від напасті і кохання ліків немає. Гарна молодиця, хоч води напийся.

Гардероб для жінки – це ліки, а на здоров'ї не варто економити.

Дівка, як Говерла, аж небо підперла.

Дай серцю волю – заведе в неволю.

Доки не поберуться – любляться, а поберуться – чубляться.

Жінка і кицька визнають того, хто лагідний з ними.

Кохання – це хвилини щастя й роки страждань

Красива, як калина, а серце – крижане.

Мене мати ще в колисці колихала, а я вже на хлопців поглядала.

Не все те правда, що жінки брешуть.

Найсмачніша та гречка, в яку ти стридав.

Серце дівчини легше відкривається ключем від «Мерседеса».

Треба щоб щастило, коли вибираєш кавун і жінку.

Хоч і дурна, зате чорнобрива.

Чоловіче щастя – баби, пиво, рок-ен-рол і щоб по телевізору передавали футбол.

Чим солодший поцілунок, тим більшою загрозою він є карієсу.

Шлюб без дітей, що день без сонця.

ЦІКАВО

ЧОМУ ЛЮДИ ФІЗИЧНО НЕ МОЖУТЬ ТЕРПІТИ ЗВУК НІГТІВ ПО ДОШЦІ

Вчені визначили, чому звук шкрябання нігтями по класній дошці такий неприємний для людини. Науковці виявили ділянку мозку, яка відповідає за відразу до подібних звуків.

Вони стверджують, що звук шкрябання нігтями лежить в одному діапазоні з людськими криками та плачем немовлят, тому це змушує нас здригатися.

Під час експерименту дослідники мозок тринадцяти охочих, яким давали слухати 74 різних звуки, а відтак визначали, які з

таких звуків відповідає особлива форма слухового каналу людини, через що вухо найбільш чутливе саме до високих частот.

ВІД ГНІВУ І РОЗДРАТУВАННЯ ВРЯТУЮТЬ «ОПТИМІСТИЧНІ» ПРОДУКТИ

Шоколад, червона ікра і печена картопля – ось рецепт харчового щастя, стверджує своїм дослідженням італійський вчений Лука Пассамонті з університету Катандзаро.

Пассамонті склав список продуктів, які допомагають впоратися з гнівом і роздратуванням. Крім картоплі, шоколаду та ікри до списку увійшли молоко, сир, м'ясо птиці, яловичина, свинина, горіхи.

Пассамонті стверджує, що необхідно щодня вживати 350 г цих «оптимістичних» продуктів. Тоді зникає агресивність, легше переживаються стреси і контролюються негативні емоції.

Все це – завдяки триптофану, амінокислоті, що впливає на наш настрій.

Однак багато продуктів, які ре-

них сподобалися чи не сподобалися.

Найбільш неприємним звуком для піддослідних виявився звук шкрябання ножем по склу, на другому – виделкою по склу. Наступні місця займають крейда по дошці та нігті по дошці.

За фізіологічне несприйняття

комендує Пассамонті, дуже калорійні. Слідуючи його рекомендаціям, є ризик придбати зайву вагу. Дослідник вважає, що цього лякатися не слід: на його думку, худі люди бувають менш доброзичливі саме через нестачу триптофану.

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

1. Автор роману «Хмельницький»	2. Байда	3. Козацький загін	4. Хімічний елемент	5. Устрій, стан	6. Аатор	7. Хвалебний вірш	8. Поема Т. Шевченка
9. Біблійний цар	10. Табачник	11. Старослов. літера	12. Благородний метал	13. Брат Кия	14. Автор «Повісті минулих літ»	15. У слов'ян – бог вітру	16. Військовий чин у козаків
17. Народний співець у Київській Русі	18. Вояк	19. Столиця Європи	20. Одиниця електропровідності	21. Спина струна в людині	22. Дамський предмет	23. Німецький фізик	24. Після блискавки
25. Друг Вінні-Пуха	26. Корпус людини	27. Аеропорт у Парижі	28. Баранячий горох	29. Камердинер	30. Нота	31. Невільник	32. Щастя футболіста
33. Звук при ламанні	34. Київський князь	35. Казкова баба	36. ...ий-мачуха	37. Видатний лікар Ст. Русі	38. Слов'янське плем'я	39. Мірило тягару	40. Знак Зодіаку
41. Забава	42. Пошана, повага	43.	44. Майданчик у цирку	45. Алфавіт	46. Мілке місце річки	47. Нота	48. Грецька літера
49. Соціальний стан	50. Попіл	51. Наній	52. Документ	53. Плуґатар	54. Заміжня французька	55. Пластун	56. Мотузка, ремінь
57. Письмова чи усна розповідь	58. Культиватор	59. Бовван, божок	60. Легендарний козак	61. Прізвище лев'якувнич	62. Страва	63. Козацький човен	64. Загальна кваліфікація організму
65. Бик	66. Комаха, що жалить	67. Літак	68. Старовинна рушниця	69. Бог Сонця	70. Збіжжя	71. Місто в Угорщині	72. На Русі – підневільна особа
73. Східнослов. міра довжини	74.	75. Вигук	76. Соцка	77. Моторний хлоп'яць	78. На Русі – підневільна особа	79. Козацьке військо	80. Будьякий предмет
81. Видатний французький композитор	82. Квітка, цукерка	83. Австралійс. страус	84. Гонитва, здогін	85. Японська гра	86. Сіна, огорожа	87. Тропічна й субтропічна рослина	88. Прізвище лев'якувнич
89. Тварина	90. Відзнака гетьмана	91. Подружжя	92. Англ. письменник	93. Овеча вовна	94. Грецький літера	95. Почервоніння шкіри від пошкодження	96. Огорожа
97. Старий зіл	98. Риба	99.	100.	101.	102.	103.	104.

Відповіді на сканворд, вміщений у № 19 (324)

- Гортензія
- Серет
- Берет
- Замір
- Робота
- Тарту
- Му
- Бот
- Ре
- Етан
- Афеландра
- Тур
- Талант
- «Ту»
- Як
- Талан
- Липа
- Робот
- Колеус
- Ле
- Ял
- Пил
- Нуклеус
- Бегонія
- Лан
- Па
27. Борт
- Замітка
- Лавра
- Орел
- Рана
- Амур
- Уролог
- «Ера»
- НОК
- Волян
- Ра
38. Вік
39. Ген
40. Акорд
41. Тюльпан
42. Гін
43. Іво
44. Кюск
45. Су
46. Пульсар
47. Ластівка
48. Юга
49. Ва
50. «Крок»
51. Іго
52. Сенполія
53. Анод
54. «Ан»
55. Горло
56. Го
57. Айстра
58. Пюон
59. Носоглотка
60. Ге
61. Поні
62. Око
63. Рота
64. Пірей
65. Оз
66. Ар
67. Ледар
68. Ара
69. Аз
70. Его
71. Горє
72. Дог
73. Огайо
74. За
75. Зебриня